

ZPRÁVY

*Společnost
Františka Bílka*

12
duben 2000

Hlína – kámen – strom

(Bílek a Claudel – pokus o syntézu s připomínkou, že ti dva se tvář v tvář setkali právě před devadesáti lety v Chýnově)

Emil J. Havlíček

„Naše práce jsou pouhé třísky – které
odtesáváme od celoživotního dřeva.“

(František Bílek)

„Čtu Miserere moji bez hranic,
jež mezi nebem a ďáblem se valí.“

(Paul Claudel)

„Všechno je rovné zde, jen na obzoru vidíš zvonici / jak cibulový květ, / A proti černé čáře borovic u tůňky hospůdku, / tři čtyři domky, možná pět; / Tam křížem dřevěným se cesta počíná, / až k Bohu vede stužka její, / A teskné jablůňky, vždy nevýslovně dvě a dvě, / ji provázejí ...“ Tak psal roku 1911 ve svých *Svatých obrázcích z Čech*¹⁾, v básni *Svatý Václav*, Paul Claudel (1868 – 1955), jeden z největších francouzských symbolistů, v letech 1909 – 1911 konzul Francouzské republiky v Praze, učedník Rimbaudův, římskokatolický konvertita hlubokého tvůrčího záběru mystické meditace.

Claudel se za svého pražského pobytu střetával s výkvětem tehdejší české umělecké avantgardy. Malířka Zdenka Braunerová byla za kmotru při křtu jeho dcerky a seznámila ho i s Františkem Bílkem.

Je vcelku pochopitelné, že právě s Bílkem si musel Claudel padnout do noty. Básník širokodedých liturgických veršů, který v *Pateru velikých ód* (*Cinq grandes odes*, 1910) napsal: „Můj Bože, člověka, jenž dokonalý jest, zřím na kříži, zřím dokonalého na dokonalém stromě. Syn tvůj naším synem, v přítomnosti tvé i naší přibit na nohou i rukou čtvero hřeby, / Srdce ve dvě zlomeno a vody veliké až do srdce mu vnikly...“²⁾, musel při spatření Bílkova díla, a stalo se tak hned v roce 1909, uvidět v českém sochaři svého duchovního soupeřníka, který by podobně jako on sám mohl stejnými slovy vyznat: „Učiň, abych mezi lidmi byl jako bytost bez tváře a mé/ Slovo k nim tak bez hlasu jak slovo rozséváče temnot, rozséváče kostelů, / Rozséváče míry Boží!“³⁾

Jestliže O. F. Babler napsal o Claudelovi, že jeho dílo „do značné míry stojí mimo konvence a formální tradice francouzské literatury“, protože je to „dílo metafyzických záměrů, které je protiváhou oné světovosti, jež byla příznačná pro Francii vzešlou z velké revoluce“⁴⁾, jestliže Drago Šimundža zaregistroval, že „Claudel hledí skrze pozemskou tragiku a existenciální nepokoje k eschatologickému smíření v Bohu“⁵⁾, jestliže F. X. Šalda vyvodil z Claudela „poznání, že pravé umělecké dílo a zvláště drama má býti podobenstvím vesmíru“ a byl vděčen za fakt, že tento veliký Francouz „po dlouhých dobách zase první klenul: vytvářel kupole“⁶⁾, zní nám to, jako bychom četli o Bílkovi.

Někdy v roce 1907 napsal Šalda své přítelkyni Růženě Svobodové: „Posílám Vám Claudelovu knížku: buďte k němu laskava, posílám Vám v něm to nejlepší, co mám. Má široce otevřenou duši a vstupuje do ní všechno zmnoženo, mnoho různého a současně. Jest třeba tomu zvykat.“⁷⁾ A 24. listopadu 1909 oznamuje Svobodová Šaldovi, že „v sobotu je v Bellevue

večer na uvítanou Paula Claudela, spisovatele dramatického, který přijede zítra nebo v pátek z Číny. Máte radost?“⁸⁾

Několik dní po tomto večeru na uvítanou se setkáváme s Claudelem v Chýnově, kam ho přivedla Zdenka Braunerová, jež v roce 1896, když doporučovala Bílka pozornosti Zeyerově, napsala v dopise z 5. července autorovi *Tři legend o křížích*: „Ubohému Bílkovi spilají bláznů. Ale kdo jsou ti lidé, kteří reprezentují ‚zdravou střední cestu‘?... Jsem žádostiva na Vaše mínění o tom hochu, který nikdy po žádné urážce ncreptá, ale přijme ji jako minci, která má svou cenu, jsem tolik žádostiva.“⁹⁾

Claudel, který se v Chýnově seznámil i s Otokarem Březinou – toto setkání dvou básníků však ani v jednom nezanechalo hlubší stopy – byl okouzlen Bílkovým výtvarným dílem. Tváří v tvář skulpturám tesaným do dřeva shledal tento muž, oscilující mezi panteistickou ideou „chrámu stromů“ a pokornou mystikou, adorující vstříže „dřevu kříže“, v díle českého sochaře totéž vnitřní záření ze stejného pramene, jaké pulzovalo v jeho vlastních žilách.

„Život tvůrce je jako život stromu – který dočkal se plodu svého = zaduly víchry ledových bouří a zahubily stromu = na jeho haluzích pak znovu zárodky věkovitých stromů a lesů ke stavbě katedrál – kam uchýlí se trpící bratři.“ Takto vyslovil své poznání český sochař.¹⁰⁾ A je to souzvuk s tím, co ve svém slavném díle z roku 1902 vyslovil Claudel. *L'Arbre* (strom) – dřevo, pnoucí se svými větvemi vzhůru, dřevěný rám jeslí a dřevěný kříž, který na svá bedra vzal Syn člověka, jehož Božství je srozumitelné jen těm, kteří s Bílkem pochopili na základě svědectví zástupu svatých a svou vlastní duchovní zkušeností: „Život lidský – trpký kalich času“ a touží: „Kéž zaslechneme jednou: ‚dobrý boj jsi bojoval‘.“¹¹⁾ A zároveň těm, kteří jinými slovy vyznávají totéž s Claudelem: „Vím, že zde s Bohem jsem a jitra každického oči otevírám v ráji.“¹²⁾

Když Claudel stanul před Bílkovým dílem a poznal duchovním zrakem, že je zde kongeniálně vyjádřena jeho vlastní idea stromu a chrámu, měl Bílek podle Františka Žakavce odpovědět: „Ba, má díla jsou buď skála, buď strom.“¹³⁾ A slavný kritik k tomu na jiném místě dodává: „Dílem Bílkovým jde symbol stromu. Bílek, syn kolářův, je především řezbář. Leč vedle dřeva stromu i kámen skály a hlína země jsou blízký jeho tvůrčí ruce.“¹⁴⁾

„Strom života nad Vodami, jenž vyrazil v zahradě tajemné“ a „Žádoucí toť to, co má barvu či světlo – kámen .../ katedrála živoucí, z níž ví, že nebude vyloučen, kdo v srdci nosí / Porozumění těm tužbám, jež věci jedna k druhé živí, aby se skutkem stala / V dokonalé kráse obět' dokonalá,“ říká v poemě *Stavitel* Paul Claudel.¹⁵⁾

Bílkovi i Claudelovi je hmota, kterou ten první tvaroval do svých výtvarných vizí a druhý ji přetavoval slovesným vyjádřením, potřebou všedního lidského dne, současně však potřebou, podrobenou Slovu, jež bylo na počátku, jak čteme v prologu Janova evangelia, a jež bude i na konci věků, kdy všechno ostatní pomine, jak je zapsáno v jednadvacáté kapitole Lukášova evangelia, potřebou zcela a naprosto nezbytnou pro duchovní vyjádření světa, viděného jimi jako katedrála plná světla shůry, protože jeho bolest vzal na svá bedra sám Bůh; je to katedrála naplněná zpěvem andělů, katedrála občerstvení pro ty, kdo v potu tváře vydobývají svým úsilím z této hmoty svůj vezdejší chléb stejně v materiálním jako spirituálním vyjádření.

Oběma, Bílkovi i Claudelovi, bylo vlastní, co Claudel vyjádřil v *Hymnu Nejsvětějšího srdce* slovy: „Ach, já vytušil ránu srdce bolestného!“ a „Jakou láskou Tě splatit, ó můj Bože, když je to Nekonečnost, jež touhou vznícena je?“¹⁶⁾

Můžeme pomalu uzavírat – v Paulu Claudelovi a Františku Bílkovi se v pozdním podzimu roku 1909 potkali nejen dva umělci stejného naturelu¹⁷⁾, ale oba navíc měli stejný nebo skoro stejný – liturgický – přístup k světu, protože jim umění bylo možná mírně hereticky,

nicméně se vši naléhavostí, kněžskou službou sui generis, protože cítili na svých bedrech přetěžké charisma geniality a současně si byli vědomi, že k plnohodnotné prezentaci svého obdarování potřebují jediné: tvůrčí odvalu zakotvenou v pokorném odevzdání svého umění do rukou Tvůrce, neboť bez tohoto odevzdání všechna člověková „práce jsou pouhé třísky“. ¹⁸⁾

Poznámky:

- 1) *Images saintes de Bohême, česky v souboru Patero velikých ód*, Praha 1920, v překladu Bohuslava Reynka.
- 2) Z téhož překladu.
- 3) Z českého výboru *Múza milost* v překladu Ivana Slavíka, Praha 1969.
- 4) V článku *Hovořil řečí dětí a andělů*, *Lidová demokracie*, 4.8.1968, str. 5.
- 5) V knize studií *Problem Boga u savremenoj književnosti*, Split 1983, str. 35.
- 6) V *Souboru díla F. X. Šaldy*, sv. 21, *Kritické projevy* 12, Praha 1959, str. 251.
- 7) *Těžká samota*. Korespondence F. X. Šaldy a Růženy Svobodové, Praha 1969, str. 268.
- 8) *Tamtéž*, str. 279.
- 9) *Přátelství básníka a malířky*. Vzájemná korespondence Julia Zeyera a Zdenky Braunerové, Praha 1941, str. 171.
- 10) František Bílek: *Jak mi dřeva povídala*, Praha 1946, str. 13.
- 11) *Tamtéž*, str. 6.
- 12) *Patero velikých ód*.
- 13) *O českých výtvarnících*, Praha 1920, str. 302.
- 14) *Tamtéž*, str. 324.
- 15) Česky ve výboru překladů Jana Zahradníčka *Magnificat*, Praha 1970.
- 16) *Tamtéž*.
- 17) ... třebaže básník až do své smrti zůstal potridentským římskokatolickým fundamentalistou, zatímco sochař s celou svou jihočesky zjitřenou gotickou duší nalezl na počátku dvacátých let své duchovní zakotvení v obnovené husitské církvi československé.
- 18) *Jak mi dřeva povídala*, str. 2.

První verze této studie byla uveřejněna pod pseudonymem Antonín Vrána na podzim r. 1986 v týdeníku *Český zápas*, bohužel zásahem zvenčí v poněkud znetvořené podobě. (Autor)

Bílkovo dílo v Jinošově

Josef Pěňčík

Někteří členové Společnosti Františka Bílka už vědí, že Jinošov je nevelká vesnice mezi Náměstím nad Oslavou a Velkou Bíteší a že na hřbitově u starobylého kostela zasvěceného sv. Petru a Pavlu je možné lehce najít a prohlédnout si stély Františka Bílka, dva náhrobky Kryštofovy rodiny. Stojí tu mlčky za slunečního i měsíčního svitu, v stínu – podle Březinových slov – „staletých lip hřbitovních“, a stojí tu mlčky jako by zahleděny do věčnosti již osmdesát let. Těsané do pískovce už od svého vzniku vzbuzovaly pozornost poučených i prostých návštěvníků hřbitova. Obdivovatelé Bílkova díla, kteří o nich vědí, přicházející i z velké dálky, si často kladou otázku o vztahu umělce k Jinošovu a Kryštofově rodině a nemají vždycky možnost dozvědět se něco více. V tomto textu se pokusím do jisté míry stručně vysvětlit několik

základních souvislostí. Dané téma jsem zpracoval v knize *Hledání ráje* z roku 1996. Pro běžného zájemce je však pravděpodobně nedostupná, neboť jako každá regionální publikace hledá své čtenáře v širších hranicích bývalého Jihomoravského kraje. Rád vyhovuji žádosti o vysvětlení genese Bílkova díla v Jinošově pro zprávy Společnosti Františka Bílka.

Před sto a více lety byl Jinošov téměř neznámou a nic neříkající obyčejnou vesnicí, ničím se výrazně neodlišující od ostatních tohoto koutu Českomoravské vrchoviny zvolna se zvedající od východu k západu z brněnské kotliny. Život v ní plynul pomalu a tiše a její obyvatelé, „robotné děti země“, v pokorné odevzdanosti svého životního určení dobývali denní chléb z kamenité a málo úrodné půdy. Jednoduchý jednolodní venkovský kostel s oddělenou zvonící, fara v bývalé renesanční tvrzí, trojtřídní obecná škola, kaplička Panny Marie na Křibě, aleje věkovitých topolů, lip a javorů, dostatek jiného stromoví a zeleně, blízký les a rybníky, porostlé kamenité stráně tvořily poetický přírodní rámeček vesnice. Těsně k východnímu okraji vsi přiléhá rozsáhlá obora, dříve anglický přírodní park i se vzácnými dřevinami, se zámkem, letním sídlem hraběcí rodiny Haugwitzů z blízké Náměště, a třemi pavilony tvořila romantické místo harmonie a krásy.

K 15. září roku 1887, kdy začínal nový školní rok, neboť starý skončil 15. července, nastoupil do zdejší obecné školy prozatímní podučitel, ale lidé v Jinošově říkali učitelský mládenec. Dva dny předtím mu bylo 19 let. Narodil se v Počátkách na pomezí českomoravském a před prázdninami ukončil maturitou středoškolská studia na reálném gymnáziu v Telči. Jmenoval se Václav Jebavý a někdy si přidával po otci, počáteckém měšťanu a ševcovském mistru, jeho jméno Ignát. V Jinošově bydlel ve světničce u stolařského mistra Gottharda blízko školy. První kroky ve školní službě mu usnadňoval nadučitel a správce školy František Kostelecký. Večer a ve volných chvílích psal verše (*Sonety ze vsi*), dokonce zkoušel své síly na románu, vedl přátelskou korespondenci s bývalými spolužáky z Telče, zvláště s Františkem Bauerem, nadaným hudebníkem, tehdy studujícím na učitelském ústavu v Brně. Právě jeho se týká pozdější Březinova básně *Přátelství duší z Tajemných dálek*.

„Nám v jediný refrén roztála romance mládí. V šer dnů
pohledy naše se líbaly jak v jediném objetí zachvění dvoji.
S rozkoší dýchal jsem vůni tvé krve a v zahradách snů
jak milenku u pějících vod má duše hledala tvoji“

V truhlářské dílně bytného Gottharda setkává se s Annou Pammrovou, jejíž jméno se stalo součástí literární historie čtyřicetiletou vzájemnou korespondencí. Po jednorozhodném působení v Jinošově odchází do Nové Říše, kde vzniká pět jeho básnických sbírek, a odtud v roce 1901 do Jaroměře nad Rokytnou, kterým zůstal věrný až do konce svých dnů.

V roce 1905 se do Jinošova přivdala Františka Demlová, dcera obchodníka z nedalekého Tasova. Její muž Jan Kryštof měl řeznickou živnost a současně byl majitelem hostince. Za sestrou a její rodinou občas přijížděl její bratr Jakub, kněz a spisovatel, který v době první světové války tu žil a tvořil. Měl za sebou pohnutý život ztížený poměrně častými konflikty se svými církevními představenými a brněnskou konzistencí, které nakonec vedly k jeho předčasnému penzionování v roce 1909. Chtěl být knězem a současně svobodným umělcem. Ve sváru povinnosti a touhy zvítězila nakonec básnická kletba, kterou miloval. Dala mu uměleckou svobodu, odsoudila ho k františkánské chudobě, vždycky však zpívající především chválu, krásu a radost života v přísném souladu s kněžským zaslíbením, kterému se nikdy nezpronevřil.

Před trvalým příchodem do Jinošova k sestře a Kryštofově rodině měl za sebou léta strastiplného, nuzného a odříkavého života, horečného tvoření a hledání vlastní cesty, ale jeho jméno se stávalo známým a literární kritika včetně jasnozřivého a daleko vidoucího F. X. Šaldy se o něm vyslovovala s chválou, neboť v tehdejší české literatuře zazněl nový a silný hlas, který se netajil, že v Otokaru Březinovi (jinošovský, novoříšský a jaroměřický učitel) má svého uměleckého učitele a nedostižného mistra.

Co pro něho jako katolického kněze znamenalo evangelijní poselství bible ve slovech Kristových, to v jeho uměleckém tvoření znamenalo slovo Březinovo už od doby jeho

studentského přímo omračujícího zasažení, které jako na dálku vystřelený šíp z Nové Říše zasáhl třebečského gymnazistu přímo do srdce a na celý život. Březina to byl, který Demlovy kroky vedl do Chýnova k svému příteli Františku Bílkovi, aby na vlastní oči viděl jeho výtvarné dílo. V Chýnově před Jakubem Demlem hořelo zjevení hluboce křesťanského a současně originálního umění, neboť skutečný umělec nekopíruje a neopakuje to, co už před ním někdo vytvořil. Plamen zanícení pro Bílkovu tvorbu vtiskl mu do ruky pero, aby i on řekl vlastní osobitě *Slovo k Otčenáši Františka Bílka* z roku 1904. V předmluvě k své prvotině se vyznává:

„Je mi, jako bych stál pod širým nebem, na místě vyvýšeném, pode mnou a do nesmírných dálek jako by se táhla země, zlatá sluncem, hořící barvami, v kráse svých jiter, v síle, mlčení a vůních poledne, provázená požeňáním posledních paprsků na vrcholcích hor, s tajemstvím večerních soumraků, za hudby hvězdnatého nebe ...“

Shodný umělecký program, náboženské vidění a chápání života k tiché Březinově radosti sblížilo Jakuba Demla a Františka Bílka natrvalo i přes různost pohledů a názorů na věci praktického života.

Jana Kryštofa, manžela sestry Františky, si Jakub Deml zamiloval a s velkou srdečností na něho vzpomínal. Nebyla to však jen úcta a šetrnost k pronásledovanému knězi a člověku bez domova, prostota a ušlechtilost srdce, čeho si u Jana Kryštofa vážil, to rozhodující bylo, že 1909 odvezl z Tasova k sobě do Jinošova básníkovu nebohou sestřičku Matylku a vysvobodil tak její tělo a duši z macešského pekla.

Básník Jakub Deml a zmíněné sestry Františka a Matylda se narodili v Tasově v druhém otcově manželství. Po předčasné smrti jejich matky Antonie se otec kvůli malým ještě dětem oženil potřetí, avšak velmi nešťastně. Po ročním pobytu u Kryštofů Matylka zemřela. Měla souchotiny. Dožila se 27 let. Pochovali ji na jinošovský hřbitov.

Matyldinou smrtí ztěžkl básníkův kříž v zastavení života. Citový odkaz dávno zemřelé matky a nyní sestry stal se jeho bohatstvím, neboť jen veliká bolest dává vytrysknout skrytým pramenům poezie.

Zvěčnělá má Sestra se mi zjevila.

Čcho žádáš, Sestro, duše přemilá?

Kalíšků dvě květných ráda měla bych,
na zemi však vidím jenom led a sníh ...

Nesmyslná válka 1914 – 1918 připravila miliony lidí oblečených do vojenské uniformy o nezadatelné právo na život. V roce 1916 se její obětí stal i „švagróšek“ Jan Kryštof, otec tří malých dětí, z nichž o nejmenším Borečkovi, narozeném 1913, s takovým porozuměním a láskou psal básník ve svých jinošovských *Šlépějích*.

Na jaře 1918, v posledním roce války, snad i vědom si toho, že v Jinošově trvale nezůstane, požádal přítele Bílka o náhrobky pro Jana Kryštofa a sestru Matyldu. Počátkem srpna 1918 Bílek pracoval na náhrobku Jana Kryštofa s motivem bolestné matky Kristovy s nápisem dnes už méně čitelným: UTONULA JSEM V TVÉ JEDINOSTI. Homilie sv. Augustina začíná slovy: „Pomíjí námaha mnohosti a trvá láska jedinství, a proto, co si zvolila Maria, nebude odňato od ní.“ Podle Jakuba Demla mnohost je námaha, jedinství je pokoj. Člověk se rodí z jedinství, pak se obrací k světu, čili k mnohosti. Mnohost je nejistota a neklid rozbouraného moře, Bůh je pevná osa života a moře utišení velikého pokoje a lásky. „Utonula jsem“ znamená úplně se odevzdávám Bohu, tj. lásce k Synu svému ukřižovanému. Na spodní nosný kámen pak vytesal jméno Jana Kryštofa s roky narození a smrti (1880 – 1916) a svou značku F. B.

Ve dnech, kdy Bílek pracoval na svém díle, pobýval v Jinošově u Kryštofů nejvzácnější host Jakuba Demla a zhožňovaný přítel sochaře Bílka jaroměřický učitel a básník Otokar Březina. Přijel „... na bojiště svých dávných let“ před třicet lety, aby je viděl v zářivém slunci „pokryto květy“, kam ho už v roce 1914 zval Jakub Deml. Autentické svědectví o návštěvě Jinošova vydal sám Otokar Březina v dopise Anně Pammrové:

„V prvních srpnových dnech pracoval přítel Bílek na reliéfu náhrobku mladého Kryštofa (syna známého Váma kupce naproti kostelu, do jehož domu i Váš zvěčnělý otec docházel a kde jsem se s ním seznámil). Mladý Kryštof byl manželem Demlovy sestry, zemřel ve válce na východním bojišti a Deml uctil jeho památku krásnou Bílkovou prací.

A tak se stalo, že po třiceti letech uviděl jsem znovu místa, kde bloudivalo mé mládí a hledalo cesty, a kde jsem se setkal s Vámi. Přijel jsem v neděli večer: nádherné topoly na náměstíské silnici, Šenvald, známá ulice ke škole, nová stavení Kryštofových bratří, staleté lípy hřbitovní. V pondělí ráno byli jsme navštívit Gottharda, na něhož se ještě pamatujete, i světničku, kde jsem druhdy zůstával a kde jsem Vás vítával jako svého hosta....

Za dva dny vraceli jsme se s přítelem D. ke Kralicím, odjížděl jsem. Tichý déšť zamlžoval krajinu.

Tisknu ruku vroucně a bratrsky.“

Za práci na pomníku Jana Kryštofa Bílek nic nežádal. Domluvili se na nějakém živobytí v době zoufalého nedostatku, které by pro jeho rodinu Jakub Deml mohl na venkově opatřit.

Na přátelskou prosbu Bílek portrétoval horního Františka Kryštofa, bratra zemřelého Jana Kryštofa, a jeho manželku Karolinu. Obě Bílkovy kresby jsou zachovány v rodinném vlastnictví pravděpodobně v Jihlavě. Desátého srpna portrétoval Jakuba Demla.

Koncem října 1918 stalo se to, po čem už dlouho toužila duše Jakuba Demla. Konec Rakouska, konec Habsburků a brzký konec války. Opojen vídinou svobody viděl budoucnost v růžových barvách. Po otcově smrti před vánočními svátky přijel na kralické nádraží básníkovi z hořických lomů pískovcový kámen 17q těžký, z něhož měl František Bílek na jaře 1919 vytesat náhrobek sestře Matyldě. K práci na náhrobku u horní zdi hřbitova přijel sochař v druhé polovině června. Za několik dní svou práci dokončil. Na stéle tvořil Krista podle verše evangelia sv. Matouše a sv. Lukáše: „Chválím tě, Otče, Pane nebe a země, že jsi skryl tyto věci před moudrými a opatrnými a zjevil je maličkým.“ Začátek verše CHVÁLÍM TĚ, OTČE, PANE NEBE I ZEMĚ vytesal na spodní část náhrobku s vročením 1919 a signaturou F. B. beze jména zemřelé Matyldy, jak si Jakub Deml přál. Na náhrobku Bílek zpodobil Krista ne ukřižovaného, nýbrž živého ve vážném až majestátním postoji s žehnající pravicí novozákonního proroka.

V čase, kdy Bílek pracoval na Matyldině náhrobku, už Jakub Deml v Jinošově trvale nezůstával. Na Štědrý den 1918 s Pavlou Kytlicovou odešli do Tasova, do domu č. 27 nevlastního, ale nejmilejšího bratra Antonína, tasovského poštmistra. Jako už tolikrát, stál na rozběhlé cestě křížující se v jeho srdci. Chvilu pobude, nebude přece na obtíž a zase vezme do ruky dočasně odloženou poutnickou hůl poslušen volání života a svého poslání. Až se vrátí z věčných cest a putování tam, kam patří, do rodného hnízda, do vysněného ráje jen na oko ztraceného, do Tasova, do údolí plného slunce, tam bude už konečně doma ve vlastní „chaloupce“ ve stráni, kde Tasovští říkají v Bosně. Brzy v ní přivítá vzácného přítele Františka Bílka s rodinou a o této návštěvě jako kronikář napíše do tasovské pamětní knihy toto poznamenání:

Tuto kresbu a podpis rukou vlastní napsal sochař František Bílek. Je tu zobrazen Kristus z prvního zastavení Cesty křížové.

V Tasově 8. srpna 1923.

Sochař František Bílek se svou chotí a dcerou přijeli do Tasova v pondělí dne 6. srpna 1923. Byli hosty Jakuba Demla a paní Pavly Kytlicové v Bosně. Odjeli ve čtvrtek dne 9. VIII. do Chýnova.

Na starém tasovském hřbitově kolem kostela sv. Petra a Pavla bylo ponecháno jen několik hrobů, mezi nimi básníka Jakuba Demla ve společném hrobě s Pavlou Kytlicovou a ostatky její matky, a dva náhrobky Demlovy rodiny s kruhovými reliéfy Františka Bílka. Další Bílkovy práce v našem kraji můžeme vidět v smutně proslulých Babicích u Moravských Budějovic.

v Lipníku u Hrotovic a možná i jinde. Všechny jsou svědectvím tvořivé síly a umění Bílkova genia. Samozřejmě nelze zapomnět na Jaroměřice.

Josef Pěničik, narozený 1925 v Uhřicích u Morkovic, okres Kroměříž, bývalý učitel 6. – 9. ročníku základní školy, bývalý dlouholetý kronikář v Jinošově u Náměště nad Oslavou, okres Třebíč. Autor publikací: *Otokar Březina v Jinošově* (1988), *Vzdálené světlo domova* (1992), *Hledání ráje* (1996) a drobnějších prací vlastivědného obsahu kraje kolem Jinošova.

Poznámka redakce: Bílkovy náhrobky a kostelík na jinošovském hřbitově jsme si pohlédli při loňském zájezdu Společnosti Františka Bílka.

Někteří členové si jistě vzpomenou na první zájezd do Chýnova, který v roce 1991 uspořádala naše Společnost. Při setkání s chýnovskými přáteli a Společností Otokara Březiny měla úvodní slovo dr. Pavlíková. Domníváme se, že i po letech její slova neztratila na zajímavosti a budou přínosem pro ty, kteří se zájezdu nezúčastnili, a zároveň vzpomínkou na již zesnulou autorku. Za poskytnutí textu pro zveřejnění děkujeme paní Zedkové.

Vážené paní, vážení pánové, milí přátelé!

Motivem naší dnešní pouti do Chýnova, při níž se s Vámi, chýnovskými přáteli Bílkova díla setkává ke společné vzpomínce Společnost Otokara Březiny a Společnost Františka Bílka, je padesáté výročí, které uplyne zítra od Bílkova úmrtí. Kruh umělcova života, který se započal odvíjet zde v Chýnově 6. listopadu 1872, se zde 13. října 1941 uzavřel. Na zdejším hřbitově, pod rozepjatou náručí své *Modlitby nad hroby*, odpočívá Bílek se svou paní Bertou, rozenou Nečasovou, která zde v Chýnově zesnula v srpnu roku 1964, a do jeho hrobu byl v roce 1971 uložen také popel jejich dcery paní Berty Mildové.

Neminim hovořit o uměleckém významu Františka Bílka ani o jeho díle, a nebudu ani opakovat jeho životopis. Jen pro oživení paměti připomenu, že je řazen historiky umění k nejvýznamnějším umělcům české secese, že však již ve své době daleko přerostl významem hranice své země i uměleckých proudů, secese a symbolismu, z nichž vyšel, a že nebyl jen sochařem, jehož díla zdobí galerie, kostely a hřbitovy, a autorem nespočetné řady grafických listů, ale že byl i osobitým myslitelem, mystikem, umělcem meditativním, hluboce duchovním, vyrostlým z náboženských tradic, jimiž doslova dýchá jeho rodný kraj. Je tvůrcem pozoruhodného *Krucifixu*, jehož konečné provedení – dřevorezba datovaná rokem 1899 – stojí v pražské Svatovítské katedrále, několika křížových cest umístěných v katolických kostelích, ale i autorem soch, sousoší a reliéfů zpodobujících postavy české reformace – Chelčického, Husa, Žižku, Komenského – zdobících zdi a interiéry četných bratrských sborů a sborů husitské církve československé, a je také tvůrcem pomníků, které stojí na náměstích a jiných volných prostranstvích našich měst. Je i autorem návrhu monumentálního, leč nerealizovaného národního pomníku, který měl stát na Bílé hoře. V Praze pod Staronovou synagogou nutí k zamyšlení jeho socha *Mojžíše*, na Vyšehradě nad hrobem Třebízského socha symbolizující *Žal* a pražské Chotkově silnici dominuje jeho vila s ateliérem, letos opět veřejnosti zpřístupněným, dokumentující mnohostrannost Bílkova uměleckého genia. Postavil si ji v roce 1911 podle vlastních plánů – od architektonického projektu až po vnitřní zařízení. Slaví letos své malé zaokrouhlené výročí: stojí tu, ztvárňující Bílkovu myšlenku obilného pole, již osmdesát let. V roce 1926 bylo před ní odhaleno sousoší *Komenský se loučí s vlastí*, dílo, které rovněž vyšlo z tvůrčí dílny Bílkovy.

Letos je tomu však také sto let, kdy se Bílek, do té doby zcela neznámý student pražské akademie, představil na zemské jubilejní výstavě poprvé uměnímilovně veřejnosti dvěma bustami – portréty Julia Mařáka a jeho dcery. A letos v lednu tomu bylo devadesát let, co zemřel, a tím z Bílkova života odešel, jeho první velký průvodce, básník Julius Zeyer – několik měsíců poté, co do sochařova života vstoupil druhý básník – Otokar Březina. Tomuto dvojímu,

vpravdě neobyčejnému přátelství sochaře s básníky, duchovně spřízněnými, přátelství, které výrazně poznamenalo celý Bílkův život a jeho tvorbu, a setkáním a setkávání, která se odehrávala především tady v Chýnově, a právě proto, že Chýnov je jejich hlavním dějištěm, bude patřit vyprávění, s nímž k vám přicházím. Doplní je v další části pořadu pan Aleš Nevečeřal četbou vybraných míst z korespondence, zachycujících dojmy obou básníků z jejich setkání s Chýnovem, s Bílkem a jeho rodinou.

Julia Zeyera seznámila v roce 1896 s mladým Františkem Bílkem malířka Zdenka Braunerová, která se s ním sblížila za jeho stipendijního pobytu v Paříži. Rozpoznala již tehdy v Bílkovi jeho obdivuhodný výtvarný talent, nebyla nevnímavá ani k jeho osobitému vnitřnímu světu mystika a vizionáře, a byla to právě ona, kdo upozornil o něco později (v úvodu k albu Františka Bílka nazvanému *Práce moje – to modlitby neumělé, čisté však a kající*, které vyšlo v roce 1897 nákladem Nového života v Hranicích) na Bílkovu duchovní spřízněnost s umělcem o století starším, anglickým malířem, mystikem a básníkem Williamem Blakem, jehož charakterizuje – ve srovnání se „světlym naším Bílkem“ jako malíře „chmurného“.

Zeyer navštívil Bílka z podnětu Braunerové poprvé v Chýnově v létě 1896. Mladý sochař měl tehdy svou první vlastní dílnu ve staré schwarzenberské střelnici v chýnovské oboře. Její podobu známe již jen z Bílkovy kresby a její milieu ze Zeyerova vyličení v dopise Zdence Braunerové. Ve střelnici mohl pracovat pouze v létě, přijal proto ještě téhož roku nabídku profesora Nekuty a zařídil si prozatímní dílnu v jeho chýnovské vile, obývané jen o letních prázdninách, ale již o rok později se rozhodl postavit si na zahradě otcovského statku vlastní dům – dílnu s bytem a pokojíky pro hosty, především a na prvním místě pro básníka Zeyera, který v té době několikrát Bílka v Chýnově navštívil a jehož sochař ve svých listech dojemnými, naléhavými slovy opakovaně zval, aby se u něho usadil. Dům – „chaloupka“, jak své chýnovské sídlo nazýval později Bílek i jeho rodina, postavený podle Bílkových plánů a největším dílem i prací jeho rukou, navštívil Zeyer poprvé v prosinci 1898. Tehdy vepsal do pamětní knihy, která tu bývala ještě za mých chýnovských pobytů, slova: „Žehnej Bůh tomu domu, jako hnízdu v trávě skrytému, z kterého se skřivan k nebi vznáší.“

O jednatřicet let starší Zeyer byl mladému Bílkovi svým chápacím, vysoce tolerantním a láskyplným postojem v těžké době jeho prvních uměleckých zápasů velkou morální záštitou a poznamenal svou duchovní přítomností několik děl, která sochař v tomto období vytvořil. Byl to zejména zmíněný *Krucifix*, jeho konečná podoba, byly to však také ilustrace k Zeyerovu románu *O věrném přátelství Amise a Amila*, vydané v roce 1898, a Bílkovy portréty básníka. Zeyer stál ještě u zrodu prvních projektů *Předšíně chrámové*, kterou sochař zamýšlel vytesat spolu s ním, za jeho duchovní účasti v pískovcové skále zde v Chýnově. Slovní podobu dal Bílek tomuto svému velkému výtvarnému projektu v meditaci *Stavba budoucího chrámu v nás*, uveřejněné v roce 1908, která je jeho uměleckým vyznáním i programem, také však hlubokou básnickou vizí a pohledem do jeho nitra. Jeho vydání se již Zeyer nedočkal. Dříve než mohl uskutečnit svůj plán přenést vodňanskou domácnost do Chýnova a splnit tak vroucí touhu Bílkovu po společném domově, básník 29. ledna 1901 po půlnoci v Praze zesnul.

Ještě než zemřel, dověděl se Zeyer z Bílkova listu, že do života jeho chráněnce vstoupil Otokar Březina. Bílek se poprvé osobně setkal s Březinou na podzim 1900 v Nové Říši a v dopise, v němž o tomto svém setkání Zeyerovi napsal, zmínil se již také o tom, že bude ilustrovat Březinovu příští básnickou sbírku. Kniha, nazvaná *Ruce*, vyšla s Bílkovým výtvarným doprovodem v roce 1901, několik měsíců po Zeyerově smrti. Byla symbolickým závěrem Bílkova prvního tvůrčího období a současně vstupem do vrcholného období jeho tvorby, které jakoby zrcadlilo Březinův niterný svět a bylo jím trvale oplodňováno, aniž ztrácelo cokoli ze své osobitosti, předznamenané Bílkovým jihočeským původem, jeho extatickým založením a jeho přilnutím k českým duchovním tradicím. Připomeňme však z jeho velkých a duchovně neobyčejně silných a působivých děl jeho *Slepce*, bezprostředně inspirované básni z Březinovy sbírky *Ruce* („Jdou naše duše v tisíciletích exilem země, - slepci osleplí mystickou vinou narození ...“), připomeňme sousoší *Duchovní setkání*, vytesané v konečné podobě v javoru v roce 1925, jeho cyklus *Budoucí dobyvatelé* z let 1931–1937, k němuž mu byla podnětem Březinova esej *Smysl boje* („Noví dobyvatelé, neznámi davům, ale postupující ve všech dílech země, vešli mezi národy, neviditelní a všudypřítomní ...“) a sousoší *Tvůrce a jeho sestra Bolest*,

keré stojí, odlité v bronzu, od roku 1932 nad Březinovým hrobem v Jaroměřicích nad Rokytňou. Březinův duchovní svět je výtvarně zachycen také v Bílkově grafice a o Bílkově pochopení Březiny a o hlubokém vnitřním souznění hovoří básnickovy portréty zhotovené umělcovou rukou v různých výtvarných technikách. Vzájemné přátelství, objímající také Bílkovu paní a děti, dokládá i korespondence, vydaná dosud jen jednostranně – *Dopisy Otokara Březiny Františku Bílkovi* (Praha 1932). Na jejím počátku je otázka, adresovaná Bílkem Březinovi po přečtení jeho *Stavitelů chrámu* – „Odpovězte mi, znáte Pravdu? Víte, proč je člověk, co je, co tu má na zemi chtít? Znáte toto „Slunce duší?“ – a Březinova odpověď: „Poznání pravdu vymíněno jest Spravedlností celému mystickému Člověku, který jest jednotou v milionech minulých, přítomných a budoucích spojen tajemně s celým kosmem, s životem země a se vším, co trpí a co zasaženo bylo spolu s ním jedním osudem viny.“ Na jeho konci pak, v posledním Březinově listě adresovaném Bílkovi nedlouho před básnickovou smrtí, slovo: „Neboť konečně nejvyšší smysl naší práce jest, aby přibývalo lásky na této zemi a tím stále mocněji zjevovala se lidem krása díla božího.“

Březina přijel do Chýnova poprvé v létě 1902 a do vlidného a pohostinného Bílkova domu přijížděl pak o hlavních prázdninách téměř každým rokem. V září roku 1928 sem dokonce uprchl z Jaroměřic před oslavami svých šedesátin. A protože měl rád drobný plevel venkovských mezí – svízel syřišťový, jak mi vyprávěla paní Bílková, zdobívali prý v „chaloupce“ v létě před jeho příjezdem pokoje těmito citrónově žlutými kvítky, vonícími po medu.

Hovořila jsem zatím jen o Zeyerovi a Březinovi jako hostech Bílkova domu. Přijížděli sem však i jiní hosté. Jedním z prvních vzácných návštěvníků byl skladatel Josef Bohuslav Foerster, jehož bratr Viktor pracoval v té době v Chýnově na křížové cestě pro děkanský kostel v Pelhřimově podle Bílkových návrhů a byl v roce 1910 v Nové Říši svědkem Bílkova prvního setkání s Březinou. Své dojmy z návštěvy v Chýnově a z tiché pobožnosti v ateliéru při plápolavém světle jediné svíčky stojící na stole podobném oltáři, při níž Bílek četl a vykládal z bible místo o vzkříšení Lazarově, vylíčil skladatel v knize vzpomínek *Poutník z Hamburku*.

Když se Bílek v roce 1902 oženil s dcerou pražského lékaře Jaromíra Nečase, dostala chýnovská „chaloupka“ v mladičké sochařově ženě laskavou a kultivovanou hostitelku a v letních měsících, kdy se Bílek, který se po sňatku usadil trvale v Praze, do Chýnova s rodinou vracel, stala se místem krásných letních setkání, rozhovorů a domácích koncertů. Přijížděli sem básníci z kruhu Katolické moderny – Bílkovi přátelé Karel Dostál-Lutinov, Xaver Dvořák, Sigismund Bouška, Jakub Deml. Přijížděla malířka Helena Emingerová se svou sestrou Julií a mnozí jiní, jejichž jména jsou zapsána v pamětní knize, a především Zdenka Braunerová. Ta přivedla v roce 1910 do Chýnova jednoho z jeho hostů nejvzácnějších, básníka „sladké Francie“ Paul Claudela, který v té době působil v Praze v úřadě konzula. Přijeli, doprovázeni Milošem Martenem, literárním kritikem a esejistou a jedním z prvních překladatelů Claudelových básní do češtiny. U Bílků v Chýnově byl tehdy hostem i Otokar Březina. Vzpomínku na toto setkání zapsal a publikoval Emanuel Chalupný, mně však o něm jednou v chýnovské zahrádce vyprávěla sama paní Bílková. Ti, kteří očekávali vzájemné porozumění a duchaplný rozhovor dvou básníků duchovně si blízkých, byli prý zklamáni. Březina byl sice společným rozhovorům přítomen, ale neúčastnil se jich. Seděl vedle hostitelky a mlčel. Nenašel s Claudelem společný jazyk. Paní Bílkové vysvětlil, že se necítí dobře mezi „estéty“ ve velké, hlučné a duchaplné společnosti, a paní Bílková plachému básníkovi porozuměla.

František Bílek, Otokar Březina a všichni dávno zesnuli hosté Bílkova chýnovského domu se až do odchodu paní Bílkové tiše vraceli ke kulatému stolu jídelny, když stará dáma začala vyprávět... A tak mi ještě dovoluňte připojit několik osobních vzpomínek na Bílkovu „chaloupku“, jak ji mám v paměti z doby před více než čtvrt stoletím, kdy jsem v ní bývala hostem. Bylo to mnoho let po umělcově smrti, ale ještě v čase, kdy v jeho domě vítala s laskavým úsměvem přichozí jeho žena, paní s věncem bohatých stříbrných vlasů stočených okolo hlavy, s tváří, která si i ve stáří zachovala tentýž krásný výraz, jaký známe z jejích raných portrétů zhotovených Bílkem. Pobývala v Chýnově se svou dcerou Bertou rok co rok od jara do podzimu a spolu s ní udržovala dům i zahradu – s úsilím často daleko přesahujícím možnosti dvou osamělých žen – ve stavu, v jakém bývaly za mistrova života.

Z chýnovského rozcestí od staré kamenné kašny vedla tehdy jen úzká vozová cesta dolů ke mlýnu. Po její levé straně se vlnilo obilí, po pravé straně, za Bílkovým rodným domem, vystupovalo z bohaté zeleně sadu jednopatrové stavení s reliéfní výzdobou průčelí, na zdech a v ostění oken, stavení s lomenicí a malebnými dřevěnými pavláčkami. Okna otevřená slunci bývala plná květin. Příchozí prošel dřevěnými vratky, zazvonil u domovních dveří, a když mu otevřela laskavá ruka, vešel do malé předsiňky a z ní do Bílkova ateliéru, prostorné, světlé místnosti zabírající přízemí a první patro vily. Z jeho středu se dívala z velké fotografie umělcova tvář a všude kolem bylo jeho dílo: sochařské práce ve dřevě, sádky a kameni, keramika, obrazy, grafické listy. V čele ateliéru, přímo proti vchodu, upoutal pozornost návštěvníka Bílkův *Krucifix*, na protější straně *Poslední večere Páně*, jediná Bílkova olejomalba. Pamatuji se, že v ateliéru byla tehdy i Bílkova *Kalvarie*, dílo, které sochař vytvořil za svého pařížského pobytu a po návratu domů, v roce 1892, věnoval chýnovskému kostelu. Po čase byla odtud vypovězena a sochaři vrácena s odůvodněním, že „zabírá místo a k modlitbě nevybízí“.

V pozadí ateliéru stál klavír: paní Bílková byla výtečná pianistka, Bílek hrával velice dobře na flétnu, přijížděli a přicházeli muzicírující hosté a Bílkova víla často zněla hudbou. Na virtuozyt paní Bílkové dlouho prý vzpomínal a obdivem a uznáním Paul Claudel, který ji za své návštěvy slyšel na klavír hrát.

Za ateliérem byla světlá jídelna s kulatým stolem, s okny zacloněnými bílými závěsy, s podlahou pokrytou starým koberecem, ve vázách všude plno květin. Vedle jídelny byl grafický kabinet, v suterénu domu kuchyně, do níž se vstupovalo z domu i přímo ze zahrady. V patře domu, kam vedly dřevěné schody z ateliéru, druhé pak ze zahrady, byly obytné pokoje Bílkovy rodiny. Jeden z těchto pokojů, zařízený Zeyerovým nábytkem, obrazy a keramikou z jeho vodňanské domácnosti, měl jméno po básníkovi – říkalo se mu „Zeyerův pokoj“. V mansardě byl pokoj druhého básníka blízkého Bílkovu srdci – pokoj Březinův.

Bílkovu „chaloupku“ obklopovala zahrada, někdejší sad sochařova rodného statku. Zahradou protékal potok lemovaný olšemi. Byly v ní ještě úly, památka na doby, kdy Bílek včelařil. Starý dřevěný včelín stál poblíž vchodu ze zahrady do kuchyně. Za teplých dní se v něm obědvávalo a odpočívalo. Z druhé strany domu byla besídka, bohatě obrostlá růžemi. Seděla jsem v ní s usměvavou paní Bílkovou a její dcerou ještě za jedné zářivé červencové neděle v roce šedesátém čtvrtém. Nad městečkem se klenulo modré letní nebe, vzduch zvonil písní včel, v zahradě kvetly a líbezně voněly růže. Bylo to jedno z těch pozoruhodných svátečních odpolední zasvěcených vzpomínek. Paní Bílková vyprávěla. Vyprávěla mi naposled. Na sklonku toho léta zemřela: v Zeyerově pokoji, na lůžku, které bylo kdysi také úmrtním ložem Bílkovým. V poslední srpnové neděli jsme ji vyprovázeli na chýnovský hřbitov. Chýnov osiřel, a o sedm let později, úmrtím paní Bertý Mildové, osiřel podruhé.

Jak uzavřít jinak než naději, že se sešlý a opuštěný Bílkův dům brzy dočká svého vzkříšení, že se pak do něho vrátí i genius loci, který se z něho nepřízní času vytratil, že se sem vrátí duch Bílkův, Zeyerův a Březinův, aby učili nás i budoucí objevovat „krásu díla Božího“.

Děkuji za pozornost.

Chýnov 12. října 1991

Marie Pavliková

Myšlenka v díle Františka Bílka

Když se podíváme na věci kolem sebe, jsou to jen zhmotnělé myšlenky. Každé práci, všemu předcházela myšlenka, ať je to chleba – pro nasycení, letadlo – pro zkrácení vzdáleností, dům – obydlí před nepohodou, vodní mlýnek pro radost dětem nebo atomová bomba, která ničí statisíce lidí, domy i přírodu. Kde vznikly tyto myšlenky? V nás lidech! A koho postihnou? Nás lidi, a to v dobrém i zlém.

Ve své literární práci *Jak mi dřeva povídala* František Bílek říká:

„Vidíme-li na honosném místě význačnou práci, tu poznáme z onoho díla jen to nejmenší, protože ono hlavní v práci se mlčí. Mlčení je holavější, ale též výmluvnější. Naše práce jsou pouhé třísky, které odtesáváme od celoživotního díla. Jak nesnadno dle opačného otisku poznati vlastní člověka dílo.

Budoucí dobyvatelé: sestava ze sedmi dvoumetrových postav, sedm duchovních smyslů modlících se k Bohu. Kult, který teprve přijde, výchova bez pojmu prostoru a času ‚Otče doma u Tebe‘. Proč se modlí sedm duch-smyslů – ‚sedm duchů božích‘? Kde je duchovní umění? Jest v náboženství? Žel už skoro není – už není. Je možno vyčíst a naučit se? Nemožno! Není možno – není. Může národ žít bez duchovního umění? Nemůže! Přec náš národ nebyl bezdůvodně probuzen! Má žít a pracovat na díle, kde přestal před pětistý lety – k dobru všeho lidstva – v duch umění. Což nesevěřili Petr Kániš a Martin Húska své duchovní snahy plamenům? Neříká umělec s Kánišem ‚hle přírody chrám?‘ a kdo jej tam nalezne – nikde jej nenalezne! Chrámem jest i pouhý strom, u nějž zastavil se velekněz našich praotců s obětí modlitbou k Bohu – modlitbou k Bohu.“

Když se zastavíme pod jasnou klenbou večerní oblohy a ponoříme se v úžasu nad velikostí vesmíru, jehož nedílnou součástí je i naše modrá planeta Země a my součástí její, do hlubiny mlčení s otázkou, kdo to vše stvořil, tu táže se s námi i Mistr dláta, rydla i pera František Bílek: „Jaké to dílo, jaký as Tvůrce, jaký účel, jaká příčina byla dílu matkou?!“

Přibyslav Šimice

V rámci projektu *Praha – evropské město kultury roku 2000* se připravuje první souborná výstava díla Františka Bílka. K výstavě má být vydán rozsáhlý katalog a podle vlastního scénáře má režisér Josef Čižáňovský natočit doprovodný film s názvem *Poutník cestami výřv*. Přesné místo (snad Jízdárna Pražského hradu) a termín konání výstavy se nám dosud nepodařilo zjistit.

Drobné zprávy:

27. dubna bude v Moravské galerii v Brně zahájena výstava *Zajatci hvězd a snů (Česká katolická moderna a její časopis Nový život)*.

Nakladatelství Gloria Rosice vydalo počátkem tohoto roku v nákladu 300 kusů knihu Ladislava Soldána *Karel Dostál-Lutinov a Nový život s podtitulem dva sloupy Katolické moderny*.

Disertační práci o Františku Bílkovi členky naší Společnosti dr. Evy Buchmannové ze Salcburku přeložil do češtiny Martin Hemelík (také člen Společnosti). V současné době hledá nakladatele.

Pozvánka na:

vycházku Svatoboru s doc. Maríí Benešovou do okolí náměstí Jiřího z Poděbrad. Prohlídka Plečnikova chrámu Nejsvětějšího srdce Páně, zbytků starého židovského hřbitova a vyhlídky v Riegrových sadech. Sraz v sobotu 15. dubna ve 14 hodin u východu z metra na náměstí Jiřího z Poděbrad. Informace na telefonu 243 241 64.

Příložené složenký jsou na úhradu členských příspěvků na rok 2000. Výše příspěvků se nezměnila (důchodci a studenti 25 Kč, ostatní 50 Kč), přestože nestačí ani na úhradu stále se zvyšujících nákladů na vydávání a rozesílání Zpráv – jedno číslo i s poštovním vychází kolem 30 Kč. Věříme, že ti členové, kteří si to mohou dovolit, přispějí vyšší částkou, za což předem upřímně děkujeme.

V našich Zprávách rádi otiskneme příspěvky nebo převzaté články, které nám poskytnete.

Kontaktní adresy Společnosti Františka Bílka:

ThDr. Lubomír Miřejovský
Lečkova 1516
149 00 Praha 4 - JM
(jednatel)

Přibyslav Šimice
Jeronýmova 614
511 01 Turnov
(předseda)

ZPRÁVY	Pro své členy vydává dvakrát do roka Společnost Františka Bílka
	Adresa : Iva Musilová, Banskobystrická 3, 160 00, Praha 6 tel. 243 241 64, e-mail: imusil@vtue.cz

Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s.p. - 02 Východní Čechy

č.j.: PP/1 - 133/96 ze dne 9.1.1996